

4. Щоб росли горицвіти. Розповіді про рідкісні рослини та тварин Полтавщини. / Д.С. Івашин, В.М. Самородов, В.В. Буйдін та інші. – Полтава, 1990. – 70 с.

БІОЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ РІДКІСНИХ І ЗНИКАЮЧИХ ВИДІВ РОСЛИН

*Орлова Л.Д., Скакун Т.Ю., Двірна Т.
Полтавський ДПУ імені В.Г. Короленка*

Біоетика, або етика життя – розділ прикладної філософської етики, який вивчає проблеми моралі, насамперед щодо людини і всього живого. Деякі вчені вважають, що біоетика – це наука, яка вивчає взаємозв'язки людини з живою природою та із самою собою як частиною цієї природи. Її мета – створення прийнятної етичної орієнтації, що базується на найбільшій повазі до людської гідності і найдбайливішому ставленню до життєвого середовища[4].

Пошук етичних засад ставлення людини до природи репрезентований розробкою екологічної етики. Так, Х.Ролсон вважає, що як етично значущу цінність слід розглядати збереження природного гомеостазу. А Б.Каллікот зазначав, що екологічна етика має відповісти на три питання: якою є природа, якою є природа людини і яким чином людина повинна ставитися до природи?[7]. На останнє питання ми спробуємо відповісти нижче, а також з'ясуємо як людина впливає на рослинний світ, а саме на рідкісні і зникаючі види на прикладі лучного ценозу околиць с.Попівки Глобинського району Полтавської області.

Рослинний світ відіграє надзвичайно важливу роль в існуванні та функціонуванні біосфери, в житті людей [5]. У сучасних умовах всебічного посилення антропогенного впливу на природні екосистеми особливого значення набуває проблема збереження біорізноманітності, в тому числі рідкісних видів рослин [3].

Важким показником стану сучасної флори і рослинності є кількість рідкісних видів і угруповань, які потребують охорони [2]. Так, ботаніки встановили, що приблизно 25-30 тис. видів вищих рослин знаходиться під загрозою знищення. Отже, кожен 10-й вид на Землі потребує охорони [5].

Охорона рідкісних і зникаючих видів рослин є невід'ємною складовою частиною загальної проблеми – охорони, відновлення, збагачення й раціонального використання рослинного світу [1].

Сучасний рослинний світ Полтавської області характеризується високим показником флористичного розмаїття. Проте, майже третина видів вищих судинних рослин (близько 500 видів) має обмежене поширення в регіоні [3].

До основних причин через які рослини стають рідкісними можна від-

нести господарську діяльність людини. Багатьом рослинам загрожує зникнення саме внаслідок порушення умов місцезростання, розорювання земель. Такі процеси, як урбанізація, рекреаційне навантаження, неконтрольований туризм викликають зменшення чисельності і загрозу зникнення деяких видів рослин, в першу чергу з декоративними і лікарськими властивостями [1].

Проводячи наші дослідження протягом 2002-2005 років на заплавах луків околиць с.Попівки, одним із завдань було вивчення рідкісних видів рослин, вплив діяльності жителів села на лучний фітоценоз та шляхи покращення даних луків.

Досліджуючи заплавні луки, ми знайшли дві популяції рідкісних видів рослин. Це рябчик малий (*Fritillaria meleagroides* ex Shult. ex Shult. fil.) родини лілійні (*Liliaceae*) та косарик тонкий (*Gladiolus tenuis* Bieb.) родини півникові (*Iridaceae*), які занесені до Червоної книги України[3].

Рябчик малий – це багаторічна трав'яниста цибулинна рослина 20-50 см заввишки. Квітки поодинокі, повислі. Цвіте в квітні – травні. Зростає на вологих луках у заплавах річок Псла, Ворскли та їх приток. Популяції здебільшого чисельні. Антропогенний вплив – це осушення, розорювання луків, збирання на букети.

Було відмічено, що протягом 3-х років цей вид зменшив чисельність на 20%. Так, частота трапляння у 2003-2004 роках була у середньому 9-10 особин на 1м², а на 2005 рік – 7-8 особин.

Інший вид – косарик тонкий зростає на солонцюватих луках, галявинах, заплавах річок Ворскли, Псла, Говтви. Зустрічається спорадично. Це багаторічна бульбоцибулинна трав'яниста рослина 35-87 см заввишки. Цвіте в травні – серпні. Людина впливає на чисельність викопуванням, надмірним випаданням, збиранням на букети [3]. Протягом досліджуваних років вид зменшив чисельність на 15%.

Серед інших причин зменшення вивчених видів є створення доріг на луках, неконтрольований туризм, ущільнення ґрунту, велика кількість сміття.

Досліджувані види охороняються на Полтавщині. Зокрема, рябчик малий – у заказниках “Заплава Псла”, “Михнівський”, РЛП “Нижньоворсклянський”, “Любка”, “Лісові озера”, “Глибочанський”.

Охорона косариків тонких забезпечується в заказниках “Глибочанський”, “Садочки”, “Рогозів куток”, “Пісотцько-Конькове”, “Нижньопільський”, “Любка” та ін., а також у “Гирлі Хоролу”[3].

Проводячи свої дослідження, ми з'ясували і пропонуємо такі шляхи покращення лучних угідь і збереження рослин, які підлягають охороні. Зокрема, це планові заходи по боротьбі з ущільненням ґрунту (боронування, дискування, фрезерування), розвитком дернини. Продуктивність таких травостоїв можна підвищувати при внесенні добрив, покращенні аерації, регулюванні водного режиму. Щорічно рано навесні луки потрібно очищати від хмизу, сміття, пеньків після сходження повеневих вод [6].

Також слід проводити пропагандиську роботу по зменшенню тенденції до знищення рідкісних видів (рябчика малого та косариків тонких) серед

населення, учнівської молоді. Кожному з нас треба пам'ятати, що коли ми збираємо, продаємо або купуємо ці рослини, то наближаємо їх загибель.

Для нормального функціонування вивченої лучної екосистеми необхідно навести порядок у її використанні, на окремих ділянках створити культурні випаси, вжити дієвих заходів по збереженню рідкісних видів рослин, провести детальні дослідження структури та продуктивності фітоценозу і знайти реальні напрямки покращення врожайності і збереження фіторізноманіття.

Отже, нами виявлена тенденція до скорочення популяцій червонокнижних видів рослин рябчика малого та косариків тонких на заплавах луках околиць с. Попівки Глобинського району, внаслідок нерозумної діяльності людини. і виявили фактори, які негативно впливають на лучні ценози та запропонували напрямки поліпшення лучних угідь з місцями зростання рідкісних видів. Окрім того, пропонуємо створити ботанічний заказник по охороні цих рідкісних видів.

Література

1. Андрієнко Т.Л., Байрак О.М., Залудяк М.І. та ін. Заповідна краса Полтавщини.- Полтава: Верстка, 2003.- 248 с.
2. Байрак О.М., Проскурня М.І., Стецюк Н.О., та ін. Еталони природи Полтавщини. Розповіді про заповідні території. Науково-популярне видання.- Полтава: Верстка, 2004.- 212 с.
3. Байрак О.М., Стецюк Н.О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини. – Полтава: Верстка, 2005 – 248с.
4. Гриньова М.В., Джурка Г.Ф., Кращенко Ю.П. Біоетичні проблеми і природничо-наукова освіта//Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України/Матеріали Всеукр. студентської науково-практичної конференції. – Полтава : АСМІ, 2004. – С. 45-48
5. Заверуха Б.В., Андриенко Т.Л., Протопопова В.В. Охраняемые растения Украины. – К.: Наукова думка, 1983. – 175с.
6. Работнов Т.А. Луговоеведение. – М.: МГУ, 1974. – 283 с.
7. Ролсон Х. Существует ли экологическая этика?//Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности. – М.; 1990. – С. 258 – 288.

ПАРКОВІ НАСАДЖЕННЯ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ

Панасенко Т.В.

Полтавський ДПУ імені В.Г. Короленка

Головним атрибутом гармонізації відносин між людським суспільством та природою виступає екологічна освіта та культура, виховання екологічної свідомості молодого покоління. Лише дотримуючись встановлених правил, принципів, дозволів чи заборон, які визначають межі втручання людської